

Kolokvij o radikalnom feminizmu Helene Druskowitz povodom obilježavanja Međunarodnog dana žena na Institutu za filozofiju 8. ožujka 2024.

Među raznolikim manifestacijama kojima se u petak, 8. 3. 2024., obilježavao Međunarodni dan žena našao se i tematski kolokvij Luke Boršića i Ivane Skuhala Karasman pod nazivom »*Muškarac kao logička i čudoredna nemogućnost te prokletstvo svijeta*« – *radikalni feminizam Helene Druskowitz*. Naslov je to najvažnijeg i najduljeg poglavlja u djelu *Pesimističke kardinalne postavke*, svojevrsnoj feminističkoj antiutopiji po kojoj je Helene Druskowitz i ostala upamćena. Kolokvij, održan u prostoru Instituta za filozofiju, s dva je polazišta predstavio ovu samosvojnu ličnost i njezinu idejnu baštinu: prvo, prikazom njezina životnog i intelektualnog puta u izlaganju Ivane Skuhala Karasman, a potom i promišljanjem radikalna feminizma (čijom se Druskowitz ponekad smatra preuranjenom prethodnicom) i njegova svođenja na čistu mizandriju kroz referat Luke Boršića.

Sintezom biografskog i interpretativnog aspekta njezine misli u neku se ruku doskače raširenim redukcijama što su Druskowitz do sada držale u zapecu povijesnofilozofskog kanona. Život ove filozofkinje vrvi crticama koje među brzopletim tumačima lako mogu postati razlog za odbacivanje njezine filozofije kao tlapnji pomučena uma. Međutim, bez te iste kontekstualizacije, naročito tamo gdje ona osobnu povijest autorice situira u širu društveno-idejnu mrežu njezina doba, *Pesimističke kardinalne postavke* upadaju u opasnost od svođenja na karikaturalnu mržnju prema muškarcima.

Preostaje se stoga upitati tko je zapravo bila Helene Druskowitz?

U razmjerno malenom opsegu enciklopedijskih natuknica i članaka koji se njome bave Druskowitz se prije svega određuje kao filozofkinja, makar je ona sama željela da je se pamti prvenstveno po njezinim književnim dostignućima. Rođena je 1856. godine u Hietzingu, danas 13. bečkom okrugu, u obitelji imućnog trgovca hrvatskog porijekla te majke pijanistice koja odustaje od karijere da bi se posvetila obiteljskom životu. Još je zarana pokazivala sklonost učenju i glazbi, pa tako 1873. godine apsolvira glasovir na čuvenom Bečkom konzervatoriju a po uspješnom polaganju mature sljedeće godine odlazi s majkom u Zürich, jer jedino ondje žene mogu steći visokoškolsku naobrazbu. Godine 1878. s počastima brani svoj doktorat na temu *Don Juan kod Lorda Byrona* i tako postaje prva žena s njemačkog govornog područja promaknuta u doktoricu znanosti. Po povratku u Beč dočekana je s velikim oduševljenjem te nastav-

lja sa svojom dramskom, literarno-kritičarskom i filozofskom produkcijom i etablira se u bečkim književnim i intelektualnim krugovima. Među njezinim prijateljstvima i poznanstvima svakako se ističe ono s Friedrichom Nietzscheom, kojega upoznaje u Zürichu 1884. godine. Njihovo obostrano oduševljenje ubrzo prerasta u antagonizam, o čijim se uzrocima danas može samo nagađati. Ipak, ističe Ivana Skuhala Karasman, dotični je odnos ostavio dubok utisak na Druskowitz, čemu u prilog govori već i činjenica da se u svakom svom filozofskom spisu ne libi oštro kritizirati ovog glasovitog mislioca.

U tom se ključu mogu čitati i *Pesimističke kardinalne postavke*, njezina zadnja tiskana knjiga. Aforističan stil djela doista podsjeća na Nietzschea, a sadržaj se može sagledati i kao dovodenje njegova filozofsko-antropološkog projekta do krajnjih konzekvenci. No, kada bismo '*Kardinalne postavke*' obrađivali isključivo u sprezi s Nietzscheom, i sami bismo možda ostali na polju vrednovanja autorice u kontekstu njihove međusobne zavade kao kuriozne epizode u filozofovom životu. U diskusiji na kraju kolokvija istražuje se i ideja da je ovaj 'priručnik' za rodnu segregaciju i konačnu anihilaciju ljudske vrste napisan u satiričnom tonu, prema čemu bi se njegova pretjeranost dala pripisati reakciji na epidemiju ženomrstva među zapadnoeuropskom inteligencijom kasnoga 19. stoljeća, a ne stvarnom uvjerenju autorice.

Koliko je to točno, prilično je teško rekonstruirati. Malo se toga s pouzdanošću može reći o Druskowitz. Iza sebe ostavlja tek nekolicinu osobnih pisama, i to napisanih nečitim rukopisom. Bila je sklona i fabricirati priče o svome životu i porijeklu, a osim toga je nerijetko uništavala vlastite bilješke i spise poštom bi ih dovršila.

Iscrpljuje li se ta ekscentričnost u njezinim duševnim smetnjama? Naime, uslijed niza obiteljskih gubitaka i nesretne ljubavi Druskowitz postaje vrlo psihički krhka, čemu ne pomaže ni duga ovisnost o alkoholu. Nakon posebno teškog agresivnog ispada u Dresdenu internirana je u psihijatrijsku bolnicu, i narednih će 27 godina, sve do smrti 1918, provesti u – većinom austrijskim – sanatorijima.

I Boršić i Skuhala Karasman sugeriraju da se njezina prvotna dijagnoza, puko 'ludilo' (*Verrückheit*), valja uzeti s mjerom opreza. Na kraju krajeva, u vijeku poznatom po patologizaciji ženske seksualnosti i psihofizičkog ustroja nije toliko nezamislivo da se jedna nekonvencionalna intelektualka koja je ljubila žene, pušila lulu i nosila mušku odjeću proglasi neuračunljivom radi emocionalnog kraha zbog smrti majke i braće. Ukoliko podaci o njezinim halucinacijama doista opravdavaju spomenutu dijagnozu, ipak je upitno treba li na zaborav osuditi njezina razmišljanja.